

SÅ STÄRKER VI SAMVERKAN!

Att både forskning och samhälle gynnas av ömsesidig dialog och kunskapsutbyte är de flesta överens om, men det finns många åsikter om hur samverkan bäst kan stimuleras, mätas och belönas. Därför vill Vetenskap & Allmänhet, VA, presentera och diskutera egna och andras förslag på system för att stärka samverkan.

Detta är en delrapportering i VAs pågående arbete med att undersöka möjliga system för att premiera samverkan. Vi synliggör här utmaningar och analyserar tänkbara indikatorer som en grund för att synliggöra och stimulera samverkan.

Vetenskap & Allmänhet

Sammanfattning av VAs förslag

VA anser att samverkan och kunskapsutbyte mellan forskning och det omgivande samhället inte synliggörs eller belönas tillräckligt i dag. Därför föreslår vi att denna samverkan blir ett av kriterierna för fördelning av forskningsresurser. Samtidigt är det viktigt att samverkansuppgiften mäts i sin helhet – synen på samverkan får inte bli för snäv. Vi är medvetna om att det inte är enkelt att konstruera ett sådant system men är övertygade om att det är möjligt. VA rekommenderar därför att en bred samverkansfaktor inkluderas i det system som regeringen vill konstruera för att bedöma forskningens kvalitet och prestation.

VA föreslår att en uppsättning indikatorer utgör underlag till bedömargrupper som kan analysera, bedöma och väga samman dem, och även jämföra dem med ett lärosätes profil och förutsättningar för samverkan. Indikatorerna kommer att behöva mäta både aktiviteter som individer genomför och mer övergripande faktorer som rör ett vetenskapsområde. Här kan även data om processer och strukturer bifogas. Sedan kan den sammanvägda bedömningen utgöra en samverkansfaktor i resursfördelningen. Samtidigt är det nödvändigt att utveckla och kvalitetssäkra statistik för att visa på resultaten av samverkan.

Det system som regeringen vill se konstruerat omfattar enbart forskning, men lärosätenas samverkansuppdrag gäller både utbildning och forskning. För att inkludera utbildning, vilket på sikt bör övervägas, skulle ytterligare indikatorer behöva införas.

INDIKATORER FÖR ATT MÄTA SAMVERKAN

Följande mätpunkter är VAs utgångspunkter för hur ett mätsystem som inkluderar många aspekter av samverkan skulle kunna konstrueras:

SAMVERKANSAKTIVITETER

- Populärvetenskaplig publicering, mediemedverkan och deltagande i samhällsdebatten
- Offentliga föreläsningar och öppna hus
- Vetenskapscaféer, forskarfestivaler och liknande
- Studiebesök och gästföreläsare från organisationer utanför lärosätet
- Forskningsprojekt i samarbete med externa organisationer
- Adjungerade lärare och industri-/kommundoktorander/-licentianter
- Anställda med förenade anställningar, dvs. tillsvidareanställningar hos lärosäte och annan arbetsgivare
- Anställda som har tillfälliga anställningar hos externa organisationer och externa uppdrag på deltid eller har expertuppdrag, förtroende-/styrelseuppdrag etc.
- Sampubliceringar med externa parter (t.ex. näringsliv, offentlig sektor)
- Etablerade samarbeten mellan lärosäte och externa parter
- Antal nya företag kopplade till lärosätet

INTÄKTER FRÅN SAMVERKAN

- Uppdragsforskning
- Uppdragsutbildning
- Andra former av samverkan

Bakgrund

VARFÖR BEHÖVER SAMVERKAN PREMIERAS TYDLIGARE?

Redan i dag står det i Högskolelagen att samverkan med det omgivande samhället ingår i lärosätenas uppgift, ofta benämnt *den tredje uppgiften*. I lagen anges också att lärosätena ska verka för att forskningsresultat ska komma till nytta. I praktiken ser vi dock att samverkan inte premieras eller synliggörs tillräckligt, samtidigt som stödet till de forskare som vill samverka med samhället ofta brister. Det medför att samverkan riskerar att prioriteras bort i en stressig forskarvardag.

Därför anser VA att aktiv samverkan med det omgivande samhället ska ge utdelning vid fördelningen av forskningsmedel. Samtidigt efterlyser vi ett bredare perspektiv där samverkan avser kunskapsöverföring och dialog mellan forskning, utbildning och omgivande samhälle, för att utveckla Sverige såväl ekonomiskt som demokratiskt och kulturellt. Forskare som samverkar kan med sin kunskap bidra till förståelse, diskussion och analys av olika fenomen i samhället. Det ger också medborgarna möjlighet att vara med och diskutera såväl forskningens inriktning, som relevans och bästa utförande. Dessutom får forskarna nya perspektiv, kunskaper och kompetenser genom dialogen som därmed kan utveckla och stärka såväl forskning som utbildning.

VA S INGÅNGSVINKEL

VA har som syfte att främja dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare. Föreningen har sedan bildandet 2002 genomfört flera studier som rört samverkansuppgiften. Bland annat tog VA fram ett underlag om incitament för samverkan till Anders Flodströms regeringsuppdrag 2011 *Kvalitetsbaserad resurstilldelning till universitet och högskolor*.

Inom forskningspolitiken lyfter nu både regering och opposition behovet av nya system för att stimulera, mäta och belöna samverkan – och flera aktörer arbetar med att undersöka eller konstruera sådana förslag. Bland annat har Universitetskanslersämbetet börjat utveckla system för att mäta effektivitet inom högskolan, vilket ska inkludera samverkan, och Sveriges Ingenjörer har tillsatt en expertgrupp för forskningskvalitet som ska titta särskilt på samverkan¹. Utifrån den senaste Forsknings- och innovationspropositionen från 2012 har regeringen även gett uppdrag till VINNOVA och Vetenskapsrådet som rör mätning och premiering av samverkan via indikatorer. Samtidigt pågår i andra länder liknande processer som ska leda till att samverkan får större vikt.

1 <http://www.sverigesingenjorer.se/Aktuellt-och-press/Nyhetsarkiv/Pressmeddelanden/Ny-expertgrupp-ska-utreda-kvalitetsmatning-av-forskningen/>

REGERINGENS UPPDRAG

TILL VETENSKAPSRÅDET

Regeringen har 2013 uppdragit² åt Vetenskapsrådet att i samråd med forskningsråden FAS (byte 1 juli 2013 namn till Forte) och Formas samt VINNOVA utreda och lämna förslag på en modell för resursfördelning till universitet och högskolor. Modellen ska innefatta kollegial bedömning och göra det möjligt att fördela resurser på ett sådant sätt att det premierar kvalitet och prestation i forskning. Förslagets modell ska kunna inkludera både vetenskaplig bedömning och en *bedömning av forskningens relevans och nytta för samhället*. Det står i uppdraget att *[i] den kollegiala bedömningen bör nödvändiga underlag som återspeglar forskningens kvalitet, resultaten av forskningen och nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap ingå. Den kollegiala bedömningen bör göras utifrån respektive forskningsområdes förutsättningar*. Utöver kollegial bedömning kan modellen även innefatta indikatorer.

TILL VINNOVA

VINNOVA ska i samråd med Vetenskapsrådet, Formas och FAS/Forte utforma metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med det omgivande samhället i termer av relevans och nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap. I uppdraget³ definieras dessutom vad som menas med samverkan: *[B]egreppet samverkan med det omgivande samhället avser samverkan med part som inte är universitet eller högskola. Det står även att [d]e metoder och kriterier som tas fram ska utformas på ett sätt som gör det möjligt att använda i ett framtida resursfördelningsystem*. Uppdragstexten poängterar att *det är viktigt med ett löpande utvecklingsarbete i syfte att förbättra och kvalitetssäkra statistik och metoder för att bedöma och visa på resultaten av samverkan och nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap*. VINNOVA ska dessutom utifrån modellen och kriterierna utlysa och fördela medel till dem som *bedöms visa bäst kvalitet och prestation i samverkan med det omgivande samhället*.

VA följer hur dessa uppdrag konkretiseras för att stärka och premiera samverkan.

Internationell överblick – två exempel

Internationellt har vi inte funnit något tydligt nationellt system för att integrera samverkan i fördelning av statliga resurser till forskning. Däremot har de internationella kartläggningar vi gjort visat att det finns länder som överväger att fördela resurser utifrån samverkan.

STORBRIANNIEN

REF⁴, The Research Excellence Framework, är det kommande systemet för att mäta forskningskvalitet i Storbritannien. Det planeras vara färdigt 2014. I systemet kommer 20 procent att bestå av samhälllig *impact* via fallstudier. Kriterierna för *impact* är räckvidd och signifikans, och paneler kommer att ta del av fallstudier för att bedöma dem sammantaget. Bedömningen kommer att ske utifrån en skala på en till fyra stjärnor samt *ospecifierat*. Fyra stjärnor ges för *outstanding impacts in terms of their reach and significance* och en stjärna ges för *recognised but modest impacts in terms of their reach and significance*. De andra delarna i systemet kommer att bestå av bedömning av forskningsoutput (65 procent) och forskningsmiljö (15 procent).

AUSTRALIEN

Regeringen i Australien är numera positiv till att införa en mätning av social, ekonomisk och miljömässig *impact* av offentligt finansierad forskning och till att använda resultatet för att omfördela en del av resurserna. Chefen för det australiensiska forskningsrådet, Aidan Byrne, vill göra teststudier av *impact*-mätningar under 2013–2014, men budgetnedskärningar tycks medföra att de kan ske tidigast 2014–2015. Byrne har också nämnt att han föredrar en uppsättning av indikatorer, som till exempel industrikopplade anslag och antal doktorander, som kan bedömas av expertpaneler. *Impact* och excellens bör sedan hållas separata, men inom ett liknande ramverk så att de går att korrelera.

Nyligen visade en uppmärksammasad självfinansierad teststudie av forsknings-*impact* från tolv australiensiska lärosäten att 87 procent av de undersökta fallstudierna hade avsevärd eller ännu bättre *impact*.

Analys och slutsatser

ANALYS

VA anser att framtida samverkansindikatorer ska fånga upp olika aspekter av samverkansuppgiften. Högskoleverket har i rapporten *Högskolan samverkar*⁵ tidigare beskrivit tre olika dimensioner av samverkan:

- Samverkan för utveckling av demokrati
- Samverkan för kunskapsutveckling och tillväxt
- Bättre utbildning genom samverkan

Att enbart mäta om forskning kommer till direkt nytta riskerar medföra att väsentliga delar av dessa tre dimensioner missas. Eftersom ekonomiska incitament är hårt styrande är det viktigt att systemets mätindikatorer omfattar alla dimensioner av samverkan.

UTMANINGAR MED ETT INDIKATORSSYSTEM

- Indikatorer tenderar att **fokusera på kvantitet**.
- Indikatorer **mäter enbart det som efterfrågas och som är mätbart**.
- Vissa uppgifter och **data är inte tillgängliga** eller svåra att ta fram.
- Indikatorer kan eventuellt ge en fördel för lärosäten vars forskning har en **nära koppling till avnämare**.
- **Att väga samman olika mått är komplicerat** – hur jämförs exempelvis 300 inlägg i media, två böcker, tre nya företag och fyra etablerade samarbeten mellan organisationer?

- **Många indikatorer mäter resultat**, men ignorerar relevansen av processer och strukturer. För samverkansarbetet kan stödresurser och strukturer för samverkan vara mycket viktiga.
- **Samverkan sker i båda riktningar**, medan indikatorerna tenderar att mäta kunskapsflödet från forskningen till det omgivande samhället. Det märks även i formuleringarna i regeringsuppdragen till VINNOVA och Vetenskapsrådet.

Det är också värt att undersöka hur ett lärosätes storlek, inriktning och övergripande stödstrukturer påverkar arbetet med samverkan. Olika lärosäten har dessutom ofta olika profiler när det gäller samverkan. Vissa fokuserar till exempel mer på näringslivssamarbete medan andra lägger mer vikt vid populärvetenskap eller kulturella aktiviteter.

VAs SLUTSATSER

En metod för att komma runt problemet med sammanvägning av vitt skilda typer av mått är att låta indikatorerna utgöra ett underlag till bedömargrupper som kan analysera, bedöma, väga samman och även jämföra dem med ett lärosätes profil och förutsättningar för samverkan. Här kan även data om processer och strukturer bifogas. Indikatorerna kommer att behöva mäta både aktiviteter som individer genomför och mer övergripande faktorer för ett vetenskapsområde. Sedan kan den sammantagna bedömningen utgöra en samverkansfaktor för resursfördelning. Det kan vara klokt att testköra och analysera hur utfallet blir innan faktorn börjar användas skarpt som underlag för att

omfördela medel i systemet. Utifrån dessa utgångspunkter rekommenderar VA att en bred samverkansfaktor blir en del i systemet för att fördela resurser utifrån kvalitet och prestation i forskning.

Regeringsuppdraget till VINNOVA lyfter behovet att förbättra mängden tillgängliga data då det klargör att det *är viktigt med ett löpande utvecklingsarbete i syfte att förbättra och kvalitetssäkra statistik och metoder för att bedöma och visa på resultaten av samverkan och nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap*. VA anser att det är glädjande och ytterst relevant att detta utvecklingsarbete genomförs för att möjliggöra en mätning av samverkansarbetet.

Det kommande systemet omfattar utifrån regeringens uppdrag enbart forskning, men det är viktigt att poängtera att lärosätenas samverkansuppdrag gäller både utbildning och forskning. För att inkludera utbildning skulle ytterligare indikatorer behöva utvecklas.

Följande mätpunkter är relaterade till lärosätenas arbete med samverkan ur olika perspektiv och är VAs utgångspunkter för hur ett mätsystem som inkluderar många aspekter av samverkan skulle kunna konstrueras.

SAMVERKANSAKTIVITETER

- Populärvetenskaplig publicering, mediemedverkan och deltagande i samhällsdebatten
- Offentliga föreläsningar och öppna hus
- Vetenskapscaféer, forskarfestivaler och liknande
- Studiebesök och gästföreläsare från organisationer utanför lärosätet
- Forskningsprojekt i samarbete med externa organisationer
- Adjungerade lärare och industri-/kommundoktorander/-licentiander
- Anställda med förenade anställningar, dvs. tillsvidareanställningar hos lärosäte och annan arbetsgivare
- Anställda som har tillfälliga anställningar hos externa organisationer och externa uppdrag på deltid eller har expertuppdrag, förtroende-/styrelseuppdrag etc.
- Sampubliceringar med externa parter (t.ex. näringsliv, offentlig sektor)
- Etablerade samarbeten mellan lärosäte och externa parter
- Antal nya företag kopplade till lärosätet

INTÄKTER FRÅN SAMVERKAN

- Uppdragsforskning
- Uppdragsutbildning
- Andra former av samverkan

En mätning av resurser eller humankapital avsatt till samverkan och utförda aktiviteter är också möjlig att införa i systemet, men riskerar att medföra dubbel medräkning av samverkansarbete. Denna risk finns till viss del även för *intäkter från samverkan*.

VETENSKAP & ALLMÄNHET, VA,
ÄR EN IDEELL FÖRENING SOM
FRÄMJAR DIALOG OCH ÖPPENHET
MELLAN ALLMÄNHET OCH
FORSKARE

Vi arbetar för att åstadkomma samtal i nya former om forskning som engagerar. VA utvecklar också ny kunskap om relationerna forskning – samhälle genom opinionsundersökningar och studier. Medlemmar är ett 80-tal organisationer, myndigheter, företag och föreningar. Dessutom finns individuella medlemmar.

Vill du få information om eller diskutera VAs fortsatta arbete med samverkansmätning?

Välkommen att höra av dig till **Klas-Herman Lundgren**, projektledare: herman@v-a.se

Twitter/Facebook/Instagram: **vetenskapoallm**

Läs mer på www.v-a.se